

ŐSZI HÓDOLAT KRÚDYNAK AVAGY A HALÁLOS ELEGANCIA

„Ő történet ez, valami kotyogó öreg fejben aszúsodhatott idáig, már idegen ízek ártották belé magukat, édesbűsán is kellene elmondani, nagyanyás selyp hangsúlyokkal, egy vasárnap délelőtt, melynek csendje puhán áttüremkedik a szökőközön — halkán csobbanjon, akár nehéz bor mély pohárban, s könnyűt lehessen aludni rá.

Hasfájós kedvünkkel, gyakor elméleteken tartott rüdeg cinizmusunkkal restellünk már a mese lábához kuporodni a számlira, melyre gyerekkorunkban csodát látni az ablakhoz álltunk, mintha kinevetnének újdonságjaink gyermekeink, akik ma többnyire csak szemükön át kapják a dolgokra töredezett világot, a szavakat utóbb ragasztják rá valaki hideg olajjal felkent okosnak, hogy pusztán neve és nem íze lesznek azoknak a dugaszolt dolgoknak. Nem is sóhajtunk fel már, hogy bár sokáig tartana egy mese az éjszakában, töményen akarjuk a történeteket, szintelen párlatban, hatásukra vagyunk kíváncsiak, nem zamatukra, s az onye szédületet is kifutjuk magunkból, vagy sebesen kialusszuk.”

Mesélt, mesélt ismeretlen útítársam a repülőgépen, s én annyira éreztem, szinte hittem is, hogy mély bánat sodródhat messze benne; csak az a csillan vissza annyi régi tárgy es ősi hang, és vak tükrén sárga fűzfalévé az eltáncolt szerelmesek lábnyoma. Hullámgyűrűik lankadt szélei meglebbentettek bennem is néhány könnyebb hangulatot, kis papírhajókká gyürve perdültek partnak kedves olvasmányaim kitépelt lapjai, maguk a könyvek ázottan elnehezdedve heverték a hideg iszapban, odalent, ahova csupán megtisztult végső állapotában merülhet le a magamfajta ember, de akkor örökre legalább.

„Taj kell a meséhez, hosszú fák, melyek összeinganak, alattuk csókok, azok közt szavak. Látni lehetett még, a nyárra hogyan borul rá hegyekről a húsos ősz, majd miként fordul tél a világra, mintha nagy könyvet lapozna egy isten, aki nem tudja elolvasni már saját kezeírását, elfelejti a teremtést, előlről kell kezdenie tavasszal. Úgy nézett ki akkor, huszáraival nem történik tovább a történelem, nem vágják ki papírnak a fákat, csak megöregednek az emberek.

De az az ősz olyan volt mégis, mint egy pincéből felcipelt, pókhálós, párás borosüveg, sárgán felkavargott benne minden; madarak voltak szálladékaik, aztán lassan körözve leülepedtek.

Valaki jött a földúton, alakját meg-meglegette a langyos levegő. Úgy jött szembe a vággyal, mintha csak fűtörésné, de nem halatszott át az ősz üvegén, csak látszott.”

Véletlen útítársam hallgatásába belecsattogott a repülőgép-motor, szétkavarta a lenge alakot a messze mélyben elforgó mezőn. Úgy szálltunk át a föld felett, mintha végünk lenne holnap.

— A felhők — mondtam.

Tömören felgyűrt patyolatként függeszkedtek a kilyukadt égen, gomolyokban, önmagukra vetettek árnyat, s az árnyékokra is leléphetett volna az ember, hogyha engedik, elsőltáhatott volna rajtuk oda, valamerre, míg le nem hajlik a nap, azután valahonnan, alulról, túlsó félvilágról világítva csupa feketével, hogy estébe tévedt volna az árnyakon járó, fenn az égen is.

— A felhők — kiáltottam át a gépzúgáson.

„A történet egy lánnyal történik, szinte észrevétlen, ahogyan egy könyvben áthajlunk egy lapot.

Kis, forró rejtekek voltak a lányok testén akkor, lábujjuk között is tiszta volt a rózsaszínű bőrke. Szoros hajukból súlyos avarillat lengett, és szemükön át nyári szobába látott az arra tévedt ifjú ember, amikor hagyták, hogy belenézzen, alkonyattájt rendszerint. Magányos szoba volt mindenik, hatalmas mező közepén merevedő hatalmas házban, ahol lakatlanul, a semmit visszhangozva kongott minden helyiség, kivéve azt a meleg egyet, melyet éppen látni engedtek. Nagyanya körü, időtálló, öröklött bútorok barnállottak bennük, a tágas tükrök szélei felé tiszta ezüstbe mosódott a kép, csendjükből kivirított egy piros szalag vagy virág. Ilyen szobákban jártak le térdig lábukat ezek a lányok, önnön vállukat ölelve s várva, hogy valaki beléjük tekintsen. Itt ébredtek, mikor kis fonott kalács-hoz hasonló köldöküket megsütötte a nap, mely akkoriban később kelt, mint egy lusta pék, kivárta, míg a lánytesteken hónaljig sodródik fel a gyolcsing. Mert álombeli útemre mozdult a jólnevelt lányok nyugtalan lába — éppen olyan őszi fák közt sétáltak alva, mint amilyenek levele pilinkézett le odakint, a felpárálló hajnali napsütésben, valóban. Jöreggelt kívánok.”

— Egy konakot? — kérdezte csupa tiszta kékből a légikisasszony, ölelkező rimként rácsendülve a sosem-volt, mégis elszállt reggeli esodára. Barna bőre volt a légikisasszonynak, ajka elkivánt vöröse lilába játszott, dús szegélye sápadtnak látszott tőle; szélesekét lépett a repülő padlón, hagyta átlengeni magán a levegőt és a tekintetünket.

— Jó, ha bár a nőknek igent mondhatunk — hangolódttam rá egy, ismeretlenségben elmúlt mesére, s halkat csendült poharunk a hater méter magasban, ahonnan az egész

világnak látszania kellett volna már, akár egy nyugdíj jogosult forradalmár életrajzának.

„Azok voltak ám a légies lányok, akik csak lenről kémlelték a sok magas felhőt. Feléjük bolygó szerelmük alakja elingott a föld feletti fényben, fellebbentette nekik a zsíros pára. A ködben akkor még betyárok gyolcsingyája lobogta az utolsó — nem ekevas-csillanás volt az — sündörgő vadak nyúztatásával volt tele a puha némaság. Felporzott puskák böffentek néha nagyot, az első városig el lehetett látni a levegőbe lött lyukakon. Ott nagy kalapok peremén lengette már tollait a civilizáció és a köztisztaság — de hosszabb csókhöz levetették, csupán orfeumi táncosnők viseltek idegen tollakat a fogható jobbik felükön. Utánuk sóhajtottak a lányzóbai lányok, a nekik sóhajtott vallomásokat vágyták hallani, béresek káromkodásából ismert szavakat remélték hercegi szájból, mint hintóból mélyre aláereszkedni, csipkében a meztelenséget. Soha szűzek úgy nem irigyelték még apjuk kitartottjait. Fontosabb volt a szerelem maga a bajszos szerelmeseknél. Egyet nyögött akkor minden férfi mindenik nő ölében: a baromhajítás szavait. Így éltek szép nagyanyáink, azt se tudva, hogy egy ösközösségbe álmódják vissza vágyukat. Papírrozsakkal takarták, legyezték.”

— Gyűjtsön rá — mondtam —, míg leszállás előtt ki nem gyúl a tiltó tábla.

Fűjtük a füstöt, elszívódott valamerre, s nélküle még magányosabbnak tetszettünk ott egymás mellett, egy-egy széken felakasztva, előre lengve a magaságban, oly egyedülvalónak, mint akire senki sehonnan sem vágyik, egy esti imával legalább.

„Fel nem foghatom, mit dolgoztak a régi lányok; ha dolgoztak egyáltalán, bizonyára cigarettahüvelyeket tömködtek pulitürozott nyeles fapálcákkal, hosszú ruhaderékba férceltek keménységet, vagy laskára metélt medvegombát fűztek a cernára, mindenképpen olyasmivel foglalatostkodtak, amihez kicsiket kellett mozdulniuk, hogy testük illatát-szagát sem lebbentették fel vele. Ebédre sokat ettek, de apró falatokban, villahegyről, és szép bizsergető melegeket gondoltak utána, míg apjuk dús bajszát fűjva a szomszéd szobában horgyogta ki magából a bort.

Az a lány nem járt el gyárba, hazulról is nagyritkán, inkább csak háromszínű zászlós ünnepekkor, téglapadozatos konyhában rézmoszárban törte a fahajat, vékony sugárban csurgatta a cukrot a keményre felvert tojás-habba, hagymavágáskor jóízűeket és boldogan sokáig könnyezett. Elcseppent a könnye olyankor is, ha szembe csapta a rakott kályha melege, mikor új hasábot tolt a parázsakra. Majd, míg fellobbant a leves, a sikált ablakhoz állt, és úgy nézett ki az őszbe, szinte utána ment. A fák alatt sudárlón közelgett valaki, marhabőr utazótáskával a kezében, bajszukján megcsillant a fény, idáig lehetett érezni, hogy csapódik össze nyomában a sűrű levegő.”

A motor hangot váltott, külön hallatszott minden kattogása, talán más levegőbe ért át, talán a földhöz közelebb, s az utasok biztonsági övük hideg csatját kezdték tapogatni. De

aztán a kattogások harsogva egyöntetű morajjá folytak össze, s én is ki tudtam mondani:

— Valóban érdemes volt meghalni ezekért a lányokért?

„Akkortájt a szív hasadt meg, mintha báli kártyát téptek volna szét. A férfiak érzelmi terhükkel mirigyeikben mint elérhetetlen tengerszemhez kirándultak el a lányokhoz, s ha tudták is, elfeledték, hogy övékenél magasabb a szerelmi csalódott nők halálozási arányszáma, vagyis hogy a nők erősebben vágnak s több szerelemre, mint a mindig sóvárgó férfiak, akik reménytelen vágyukban még akkor is kegyetlennek nevezik kedvesüket, amikor halottak napján csökkött gyertyát gyújtanak ráncos juharlevelekkel beszört sirjukon, csetleg a temetőkert árkában éppen. Elhagyott lányok úgy tudtak szenvedni hajdan, akár a szentképek. Semmire emésztették magukat, szinte visszashívódtak egy örök szerelem fehérjébe Krisztusnak e menyasszonyai, vagy bő családayakká váltak, akiknek huszonhét éves koruk után mindig fáj valami a hasában, hiába tesznek rá gyermekeik forró téglát vagy lábasfedőt, még karácsonyeste is. Mert a telek hosszan tartottak és magasra világítottak az ilyen, asszonnyá gyötört lányok életében.”

A pilótafalca hátsó falán, előttünk kigyúlt a felszólítás: Kérjük, kapcsolják be a biztonsági öveket. Dohányozni tilos — s az utasok megmarkolták hátra döntött támlájú székek karját, elszórtlanodtak egy kicsit, porcosan ropogó fülüket gyömködtek az újra elváltozott motorzúgásban.

„Olyanok voltak e polgári szobák, mint titkos komódfiókok, bármelyiket húzta volna ki az ember a nagy házból, ugyanazokat a színes fonalakba-cérnákba gubancolódott emléktárgyakat, kabalákat, a fabábukat és a spranellszilánkot látja, ugyanazokat az egy fűtyszóval megrepszertett kristályszíveket és kivékonyodott orrú gyermektópánokat. A hajdan fiatal lányasszonyokat is ilyen, csupán kisebb fiókba fektették aztán, fekete harisnyás lábuk nagyujját egymáshoz kötötték, és betolták őket a földbe, csendesén, nehogy téli álmából felébresszenek valakit.”

A gép ledöccent a hosszú betonra, gurult a korlát mögött integetve várakozó családok, páratlan szerelmesek és tékozló fiúk felé.

— Kezdje el már a történetet!

Ismeretlen útítársam lágyan felnyúlt a fedélzeti polcra, lerángatta, magas alakjára öltötte gyűrött ferencjéskáját, kurta bajszát széttörölte az arcán.

— Véget ér az élet is, mielőtt észrevennénk — osztotta rám áldásként ösztövért tanulságát, és eltűnt, mire csimpszakodó gyermekeim csókjából kibontakoztam.

Láttam még, híg hajnalon, valami harsány ünnep másnapján: földre hajló öregasszonnyal karján sétált a fák között, s úgy hulltak rá magasból az arany levelek, mintha megfizetnének neki valamit.

— Ó, maga Gyula — selypegte a néni és hegyeset kacagott hozzá.